

**Tko je ovdje lud
ili "Za let si, dušo, stvorena"**

Bugarski dramatičar Hristo Bojčev jedan je od najnagrađivanijih i najizvođenijih autora iz zemalja bivše Istočne Europe, točnije Balkana. Mnogi ga još pamte po možda najotkačenoj predsjedničkoj kampanji u kojoj se iz fore", ali i potrebe da umjetničkom akcijom raskrinka sistem i imanentne mu apsurre, kandidirao za bugarskog predsjednika, želeći "napraviti politički teatar s publikom od osam milijuna glasača". Pri tome je, kako sam naglašava, "govorio gluposti i dobio 200 tisuća glasova"!

Takva vrsta akcije nama je danas i te kako dobro poznata budući da smo na upravo održanim predsjedničkim izborima i mi imali takvoga kandidata.

Dramska se riječ ovoga pisca dobro čuje na mnogim svjetskim pozornicama, izgovorena na više od dvadeset stranih jezika, po njegovim se tekstovima snimaju filmovi... a ipak on piše upravo o nama. Piše duhovito, poetično, ali crnohumorno oporo i iskreno o nama - malim ljudima, osuđencima na egzistenciju ovisnu o velikim događanjima i tuđim odlukama. On svojim komadima progovara o aktualnim političkim problemima i sudbinama ljudi koje su okolnosti izgurale na margine društva.

Dramski uobličeni promišljanjima Bojčev uglavnom traži i analizira čovjeka izgubljenog, zametnutog u opasnim datostima današnjeg vremena. Malog čovjeka s velikim snovima. Traži ga u nama bolno bliskoj, loše hvaljenoj tranziciji, a nalazi ga pritisnutog siromaštvom i prestrašenog snagom samoproglašanih nasilnika ili pak u nama uvijek neočekivanim geopolitičkim "čovječenljutise" igrama.

A kad ga nađe satiričnim ga perom obremeni još i iluzijom. Nadom u neko bolje sutra. I kako sam kaže, drame su mu pune "malih junaka koji imaju želju pobijediti život. Pri tome koriste iluziju, a iluzija je najveće bogatstvo koje čovjek posjeduje i ona ga okrepljuje da izdrži život do kraja".

Kako je i sam živio i radio u bugarskoj provinciji s lakoćom mu polazi za rukom kroz pisanje problematizirati bolno iskreno, s humorom, ali bez onoga poznatoga intelektualizirajućega cinizma, pitanje siromaštva, nezaposlenosti, korupcije, nedostatka obrazovanja, izopćenosti onih koji se nisu stigli ukrcati u vlak promjena,... Likovi njegovih drama su luđaci, skitnice i bolesnici koji se ne uklapaju u društvena pravila, koji nigdje nisu dobrodošli, koji nemaju kamo otići. Ali on ih u svojim satiričnim dramama nepopravljivim optimizmom smješta u situacije u kojima još uvijek postoji iluzija kako se nešto može promijeniti.

Njegov dramski tekst "Pukovnik ptica" metafora je svijeta ostavljenog na marginama svjetskih interesnih zona, poput većine današnjih bivših komunističkih zemalja, koje svoj spas vide jedino u što skorašnjoj integraciji s Europom, uključenjima u NATO savez - ukratko, dugoočekivanom dolasku Zapada u kojemu će napokon sve biti ljepše, a život puno lagodniji. Tekst je prožet duhovitošću, crnim humorom, no i poetičnošću te začudnošću u kojemu se pitamo je li naš životni prostor zaista jedna "mentalna ustanova" na koju su svi zaboravili.

Drama "Pukovnik ptica" priča je, naime, o grupi luđaka, zatvorenih negdje u balkanskim zabitima, dakle višestruko odvojenih od svijeta koji, kad slučajno u blizini ludnice pronađu sanduk s vojničkim uniformama izbačen iz aviona UN-a, a koji je trebao doći u ruke europskih snaga smještenih u Bosni, odluče utemeljiti vojnu jedinicu i nametnuti se za njih nezainteresiranoj Europi. Balkan, u ovom slučaju, nije tek geografska odrednica, već ponajprije medicinska dijagnoza. Taj utopizam, ta famozna integracija je nešto o čemu se mora misliti, iako baš nikom, pa ni našim junacima, do kraja nije jasno šta je, zapravo, "to", ta čuvena integracija.

Europa je za njih utopijsko mjesto na kojem je sve lijepo, ispravno i pošteno, mjesto na kojem će se riješiti svi problemi, a ludnica postaje opća metafora svijeta koji je bolestan i za čije stanovnike više nema lijeka. Svijeta koji nas tjera da se upitamo je li naš životni prostor zaista jedna "ludnica". Ludnica koja je oduvijek bila metafora za ljudsko društvo.

Bojčev nas tako tjera da se nasmijemo prepoznajući vlastite tamne mogućnosti u vješto odabranim komično - satiričnim situacijama kojima i koje grade njegove likove. Likove koji traže nadu na pogrešnom mjestu.

Ovo je djelo Hriste Bojčeva bolno prožeto humanizmom te u prvi plan postavlja temeljnu čovjekovu potrebu za smislom. Dakle, uz obilje humora i gorkog apsurdna, likovi traže smisao u napetoj dramaturgiji izvrnutog realiteta, podsjećajući nas možda i nesvjesno, na jednu od najboljih klasičnih evropskih drama, Čehovljeve Tri sestre. Moskva o kojoj sanjaju i kojoj teže Čehovljeve "sestre", zamijenjena je "izglednijim" ciljem.

Da li će ptice doletjeti do cilja? Što je njihov pravi cilj?
I da li će ga prepoznati?